

Een prijsvraag Sterke Wijken

Advies betreffende de uitwerking van het thema

Utrecht, juli 2008

Drs. G.M. van Tilburg
P.J. Mehlkopf MCM
M. de Swart MSc.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	ii
1. Vooraf	3
<i>1.1 Actieprogramma maatschappelijke sectoren en ICT</i>	<i>3</i>
<i>1.2 Sterke Wijken en ICT</i>	<i>3</i>
<i>1.3 Opdracht aan Capgemini</i>	<i>4</i>
<i>1.4 Aanpak consultatieronde</i>	<i>4</i>
<i>1.5 Over deze rapportage</i>	<i>5</i>
2. Het speelveld en de maatschappelijke vraagstukken	7
<i>2.1 De wijk</i>	<i>7</i>
<i>2.2 Thema's die spelen in de wijken</i>	<i>8</i>
<i>2.2.1 Versterken van de bewoner</i>	<i>9</i>
<i>2.2.2 Versterking van het functioneren van instellingen in de wijk</i>	<i>9</i>
<i>2.2.3 Werken aan sociale cohesie</i>	<i>10</i>
<i>2.2.4 Ondersteunende initiatieven</i>	<i>11</i>
3. De opbrengsten uit de consultatieronde	12
<i>3.1 Thema's uit de groepsgesprekken</i>	<i>12</i>
<i>3.1.1 Initiatieven binnen de lokale context: "Wie is de eigenaar"</i>	<i>12</i>
<i>3.1.2 Stimuli voor opschaling: "De rol van de (professionele) organisaties"</i>	<i>12</i>
<i>3.1.3 De overheid is volgend en op afstand "De rol van de overheid"</i>	<i>13</i>
<i>3.1.4 Duidelijke trends</i>	<i>14</i>
<i>3.2 Projecten op gebied van sterke wijken</i>	<i>14</i>
<i>3.3 Over systeemfalen en opschalen van wijkgerichte initiatieven</i>	<i>17</i>
4. Conclusies	20
<i>4.1 Is het thema 'Sterke Wijken' prijsvraagwaardig?</i>	<i>20</i>
<i>4.2 Welke ondersteuning wordt gewenst?</i>	<i>21</i>
5. Adviezen voor het bestek	23
Bijlage I: Deelnemers groepsgesprekken	25
Bijlage II Overzicht van benaderde instellingen	26

1. Vooraf

1.1 Actieprogramma maatschappelijke sectoren en ICT

In 2005 is het Actieprogramma maatschappelijke sectoren en ICT (M&ICT) gestart. Het programma is een samenwerking van de ministeries van Economische Zaken (EZ, coördinerend), Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Justitie, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), Verkeer en Waterstaat (V&W), Justitie (Jus) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Met het actieprogramma wil het Kabinet een impuls geven aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken door beter en breder gebruik te maken van bestaande ICT-toepassingen en ICT-diensten. Men wil belemmeringen doorbreken die ten grondslag liggen aan het uitblijven van opschaling van de bestaande toepassingen en diensten.

Eén van de instrumenten van het programma is een halfjaarlijkse prijsvraag. Winnende projectvoorstellen ontvangen cofinanciering voor hun project (tot 50 procent van de totale kosten), met een maximale bijdrage van € 1,2 miljoen per project.

Voor de achtste prijsvraag heeft de stuurgroep van het actieprogramma als voornemen uitgesproken om het thema 'Sterke Wijken' als thema te kiezen. De door Capgemini uitgevoerde consultatie is gericht op het verkennen van de haalbaarheid hiervan.

1.2 Sterke Wijken en ICT

Het thema Sterke Wijken staat in deze kabinetsperiode hoog op de politieke agenda. Dat wordt onder meer zichtbaar in de aanstelling van een minister voor Wonen, Wijken en Integratie. Wijken zijn echter geen nieuw thema. Ook in de voorafgaande jaren hebben ze in de aandacht gestaan van programma's onder wisselende namen als 'probleemcumulatiegebiedenbeleid', 'sociale vernieuwing' en 'Grotestedenbeleid'. In 2005 heeft het thema een nieuwe impuls gekregen door het verschijnen van het WRR-rapport 'Vertrouwen in de buurt'. Een impuls die samengaat met een versterkte aandacht voor gebiedsgericht werken in de uitvoeringspraktijk. Ontkokering, versterking van de positie van de burger als coproductent en verbetering van de lokale democratie staan daarbij centraal.

Tevens is in 2007 het coalitieakkoord van het kabinet-Balkenende IV ondertekend. Hierin staat in het hoofdstuk 'Opgaven voor Nederland' onder de pijler 'Social Samenhang' het project voor de wijkenaanpak de naam 'Van Probleemwijk naar Prachtwijk' (later gewijzigd in van aandachtswijk naar Krachtwijk). In het najaar van 2007 heeft Minister Vogelaar van Wonen, Wijken en Integratie overeenkomsten met de veertig prachtwijken ondertekend. De basis van die overeenkomsten ligt in de wijkactieplannen die de betrokken achttien gemeenten samen met

wijkbewoners hebben geschreven. In de wijkplannen staan de belangrijkste resultaten die gemeenten, bewoners en andere partijen willen bereiken en wat zij daarvoor nodig hebben.

In de verkenning zoals uitgevoerd in het kader van deze opdracht is het begrip Sterke Wijken breder gehanteerd dan alleen de veertig krachtwijken. Allerlei vormen van wijk- en buurtgericht werken zijn in de verkenning betrokken, waarbij ook plattelandsgebieden meegenomen zijn. De focus is gelegd bij initiatieven die bijdragen aan de versterking van de wijk en het oplossen van problemen die in de wijk spelen..

In het verlengde daarvan is de vraag gesteld of er voorbeelden zijn van projecten en initiatieven die door de inzet van ICT een extra impuls krijgen.

1.3 Opdracht aan Capgemini

In maart 2008 heeft de stuurgroep van het actieprogramma M&ICT besloten om voor de achtste prijsvraag ‘Sterke Wijken’ als een sectoroverschrijdend thema te kiezen en een consultatie voor dit thema te starten.

Het actieprogramma heeft ruimte ingericht om in voorbereiding op het opstellen van het prijsvraagbestek een consultatieronde uit te voeren. Capgemini heeft in opdracht van het ministerie van Economische Zaken deze consultatieronde uitgevoerd. Het programmabureau van het actieprogramma heeft als gedelegeerd opdrachtgever opgetreden.

Doel van de opdracht is om kansrijke deelthema’s ten aanzien van het thema Sterke Wijken en ICT in kaart te brengen en daarover te adviseren aan de Stuurgroep M&ICT. Daarnaast wordt met de consultatieronde vroegtijdig ingezet op het onder de aandacht brengen van de prijsvraag in het veld.

1.4 Aanpak consultatieronde

De consultatieronde is gestart met een search op internet naar initiatieven op wijkniveau. Via sites van kennisinstituten, google search, etc. is een eerste inventarisatie van wijkgerichte projecten met een ICT component ontstaan. Gelijktijdig is een groot aantal partijen uiteenlopend van gemeenten en brancheorganisaties tot ministeries, kennisinstituten en ondersteuningsorganisaties benaderd via de mail. In bijlage I is een overzicht opgenomen van alle aangeschreven partijen. Allen hebben de vraag voorgelegd gekregen of zij bekend zijn met initiatieven die gericht zijn op de wijk/buurt en die gebruik maken van ICT op een innovatieve wijze, of dat zij personen kennen die hiervoor benaderd kunnen worden. De respons op deze mailing is erg tegen gevallen. Hierop is gestart met een intensieve belronde naar deze organisaties. De belronde en de internetsearch hebben een overzicht opgeleverd van bestaande initiatieven in wijken die aangeven zich in te

zetten voor de versterking van de wijk. Een selectie hiervan is gebundeld in het projectenboek, dat als aparte bijlage bij deze rapportage is toegevoegd.

Aansluitend zijn zes groepsgesprekken gevoerd, met telkens drie tot zes deelnemers. Daarbij is zorg gedragen voor een zo divers mogelijke samenstelling. In bijlage II is een overzicht van deelnemers aan de groepsgesprekken opgenomen. In de groepsgesprekken heeft het uitwisselen van praktijk(ervaringen) centraal gestaan, gevolgd door het bespreken van het initiatief van de prijsvraag. Aan de deelnemers is de vraag voorgelegd in hoeverre zij een prijsvraag zinvol achten en op welke aspecten deze gericht zou moeten zijn. Deelname aan de consultatieronde leidt overigens niet tot uitsluiting voor het indienen van projectvoorstellen. Ook alle gesprekspartners kunnen projectvoorstellen indienen.

In de verkenning is duidelijk naar voren dat er in de wijken een veelheid aan initiatieven is en dat de diversiteit aan initiatiefnemers zeker zo groot is. Daarbij is ook duidelijk geworden dat veel initiatieven nadrukkelijk er voor kiezen om buurt- of wijkgebonden te opereren en uitermate gehecht zijn aan hun onafhankelijkheid.

Tussentijds is twee keer over de voortgang gerapporteerd naar de begeleidingscommissie. In de eerste bijeenkomst van 9 juni zijn eerste opbrengsten gepresenteerd van initiatieven die daadwerkelijk in de wijk aanwezig zijn. De voorlopige conclusie tijdens dit overleg was dat het overgrote deel van de geïdentificeerde initiatieven slechts met moeite zou kunnen verbreed door middel van een prijsvraag omdat de focus met name lag op bewonersinitiatieven. Op verzoek van de begeleidingscommissie is de zoektocht daarom verder geïntensiveerd naar initiatieven vanuit instellingen die een bijdrage kunnen hebben op de versterking van wijken. Deze initiatieven zijn gezocht bij gemeenten, woningcorporaties en bij sectoren die een directe binding hebben met de vraagstukken die in de wijken spelen. Deze tweede zoekopdracht heeft minder voorbeelden opgeleverd en deze verkeerden vaak nog in de ontwikkel- of pilotfase.

De consultatieronde kan dus worden gekenmerkt als een zoektocht naar de juiste invalshoek voor het thema van de prijsvraag en mogelijk geschikte partners en projecten die passen binnen de criteria van de prijsvraag.

1.5 Over deze rapportage

In deze rapportage wordt verslag gedaan van de uitkomsten van de consultatieronde. De uitkomsten zijn verwerkt in een advies van Capgemini.

In het verlengde van dit advies wordt het besluit genomen om al dan niet een bestek op te stellen voor een prijsvraag. Het is aan de opstellers van het prijsvraagbestek te bepalen op welke wijze zij de uitkomsten van de consultatieronde en de inhoud van het advies, verwerken in de prijsvraag.

De inhoud van het bestek wordt uiteindelijk vastgesteld door de stuurgroep van het actieprogramma.

Dit houdt in dat de exacte invulling van de prijsvraag (reikwijdte, eisen en wensen) pas bekend wordt op het moment dat het bestek wordt gepubliceerd (beoogd voor oktober 2008). Alle voorbeelden, ideeën en adviezen in deze adviesrapportage kunnen dan ook niet worden gehanteerd als toets voor projectvoorstellen die potentiële indieners voor ogen hebben. Voor informatie over de invulling en procedure met betrekking tot prijsvraag wordt verwezen naar de website van het actieprogramma M&ICT (www.m-ict.nl), waarlangs de officiële communicatie zal plaatsvinden. Indieners kunnen zich niet beroepen op de inhoud van deze adviesrapportage.

Leeswijzer:

- In hoofdstuk twee wordt het speelveld beschreven en de maatschappelijke vraagstukken zoals deze aan de orde zijn op het niveau van wijken en buurten. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een eerste ordening van thema's.
- In hoofdstuk drie worden de uitkomsten van de consultatieronde beschreven. Om wat voor soort initiatieven gaat het, wie zijn de initiatiefnemers en welke kansen en belemmeringen zien zij voor opschaling en deelname aan de prijsvraag. Tevens worden de initiatieven gerelateerd aan de vereisten zoals deze in de regel vanuit de prijsvraag worden gesteld. Is er in sprake van vormen van systeemfalen.
- In hoofdstuk vier wordt dit verder ingevuld. Voor welke thema's en voor welke categorie initiatieven is er sprake van systeemfalen. We trekken conclusies en doen aanbevelingen.
- In hoofdstuk vijf staat het advies centraal. Welke elementen moeten worden meegenomen om tot een kansrijk bestek voor de prijsvraag te komen.

Als bijlage bij dit advies is een projectenboek opgenomen, waarin een aantal initiatieven kort worden beschreven. De nadruk ligt daarbij niet op volledigheid, maar op de variëteit.

2. Het speelveld en de maatschappelijke vraagstukken

In de verkenning in het kader van de prijsvraag is allereerst aandacht besteedt aan de afbakening van het thema Sterke Wijken. Op voorhand is duidelijk dat ‘Sterke Wijken’ een sectoroverstijgend thema vormt. Er is immers geen specifieke sector die zich bezig houdt met ‘de wijk’. De wijk is vooral een dynamische ontmoetingsplaats met een veelheid aan spelers. In paragraaf 2.1 wordt stil gestaan bij het begrip wijk. In paragraaf 2.2 wordt een beeld geschetst van de thema’s die spelen in de wijk.

2.1 De wijk

De wijk is een gebied waar burgers wonen, lokale instellingen (bijvoorbeeld scholen) en ondernemers (winkeliers) zich vestigen en waar de doelgroep van tal van (bovenwijks werkende) instellingen woont. Maar bovenal is de wijk een ontmoetingsruimte. Zowel tussen instelling en bewoners, tussen instellingen onderling en tussen bewoners onderling. Die ontmoeting kan bijdragen aan de versterking van de wijk en kan verleiden tot participatie. De wijk is door zijn kleinschaligheid ook een plaats waar makkelijk geëxperimenteerd kan worden, waar nieuwe allianties worden gevormd en waar innovatie kansen krijgt. Dat geldt zowel voor de – nu nog als problematische gekenschetste – krachtwijken, als voor de overige wijken in steden, maar evenzo voor de buurtschappen op het platteland. De uitgevoerde verkenning heeft dat beeld bevestigd. De buurt leeft en dit wordt meer en meer door ICT ondersteund.

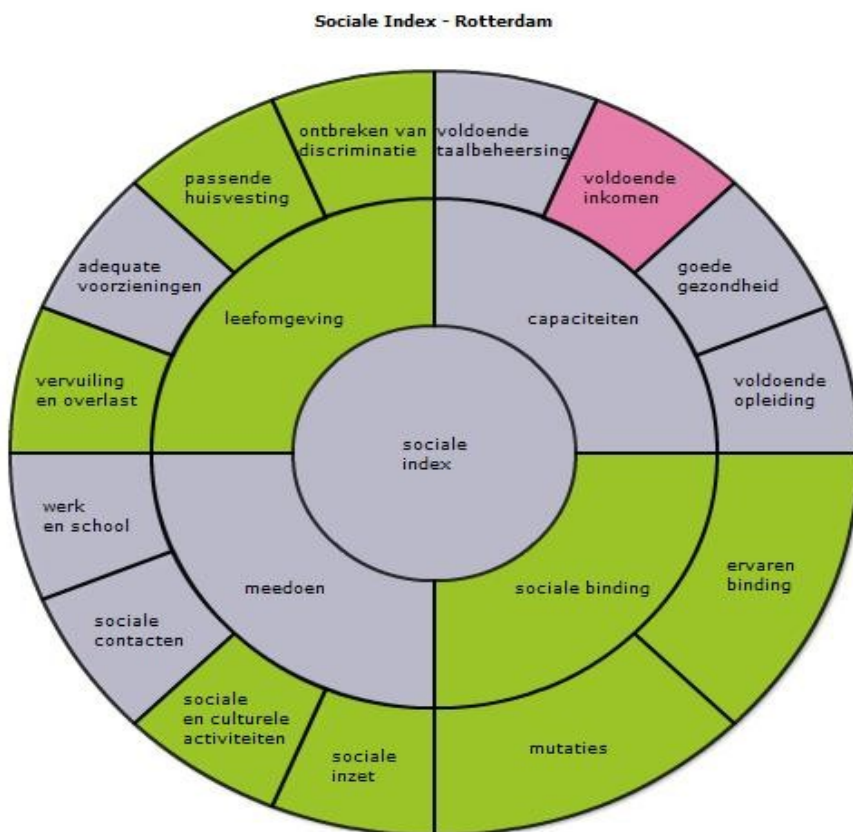
De wijk omvat verschillende doelgroepen, zoals jeugd, ouderen en allochtonen en er zijn meerdere sectoren werkzaam, zoals onderwijs, veiligheid en (jeugd)gezondheidszorg. Vanuit verschillende invalshoeken zijn instellingen, gemeenten, bewoners bezig met de wijk. Er is niet één ‘eigenaar’ of aanspreekpunt voor de wijk. Afhankelijk van het onderwerp kan dit de wijkagent, de buurtopbouwwerker, een gemeenteambtenaar, maar ook een bewonersorganisatie zijn. Ook een geografische afbakening is niet eenduidig. De vele betrokkenen beschreven de wijk verschillend, zowel waar het gaat om de grenzen ervan, het karakter of de potentie. Ook de verschillende voorzieningen in een wijk hebben elk een andere verzorgingsgebied. Soms is een school voor primair onderwijs echt een buurtschool, soms ook heeft deze een wervingsgebied dat de grenzen van de wijk ver overschrijd, bijvoorbeeld als er sprake is van een meer specialistisch onderwijsaanbod. Afhankelijk van het thema is de wijk te groot, te klein of gewoon net niet passend.

In dit advies wordt de term ‘wijk’ gebruikt als een verzamelbegrip. Hierbij horen de krachtwijken, maar ook alle andere wijken in Nederland waar men bezig is de wijk (bewoners en instellingen) te versterken. Hierbij wordt de blik ook verruimd naar plattelandsgebieden. Want waar in de

grootstedelijke wijken de fysieke afstand tussen mensen gering is maar de onderlinge band beperkt, zien we in plattelandsgebieden het omgekeerde. De sociale verbanden tussen mensen zijn relatief sterk, maar de fysieke afstand is vaak groot. Het draagvlak voor voorzieningen (van school tot postkantoor en buurtsuper) is daardoor beperkt en onderlinge contacten komen door de fysieke afstand minder makkelijk tot stand. In dergelijke omstandigheden is de noodzaak om te werken aan versterking van de leefbaarheid groot. Plattelandsgebieden, buurten, wijken en de krachtwijken zijn allemaal met dezelfde thema's bezig. Dat de condities waaronder dat gebeurt verschillend zijn en dat dit ook geldt voor de omvang van de problematiek, doet daar niets aan af.

2.2 Thema's die spelen in de wijken

De situatie in wijken kan op meerdere manieren in kaart worden gebracht. Als illustratie van thema's die spelen in wijken kan de recent verschenen sociale index van de gemeente Rotterdam dienen. Als illustratie is hierna de uitkomst van een van de Rotterdamse wijken weergegeven.

■	sociaal sterk	7,1 en hoger
■	voldoende sociaal	6,0 t/m 7,0
■	kwetsbaar	5,0 t/m 5,9
■	probleem	3,9 t/m 4,9
■	zeer zwak	3,8 en lager

De thema's die worden genoemd in deze sociale index, zijn elk op zich van belang en hebben invloed op de kwaliteit van de wijk. Datzelfde geldt ook voor de thema's zoals benoemd door WWI: werken, wonen, leren en opgroeien, veiligheid en integreren. Welke thematische ordening ook gekozen wordt, telkens wordt duidelijk dat de uitdaging waar het werken in de wijken voor staat, niet direct is te herleiden tot de taak van afzonderlijke instellingen of organisaties. Elk van deze thema's vraagt in de regel om een aanpak die gebaseerd is op de samenwerking tussen instellingen onderling, professionals van meerdere instellingen en op een samenwerkingsrelatie met bewoners. Een relatie die pas goed vorm kan krijgen als deze laatste zich organiseren door de onderlinge bindingen te versterken. De veelheid aan partijen, rollen en verantwoordelijkheden in de wijk vragen om vormen van netwerkmanagement die ook wel worden omschreven als wijkgericht werken of gebiedsmanagement.

Bij M&ICT staan maatschappelijke vraagstukken centraal, maar is het tevens zaak om de verbinding te leggen met ICT. Dat vraagt om het leggen van de verbinding met werkprocessen en communicatielijnen. Mede op basis van de uitkomsten van de consultatie komen we tot de volgende inhoudelijke ordening van thema's:

1. Het versterken van bewoners (meedoen en capaciteiten)
2. Het versterken/verbreden van de instellingen en hun verankering in de wijk
3. Het versterken van de sociale cohesie (sociale binding)
4. Faciliterende/ondersteunende initiatieven.

2.2.1 Versterken van de bewoner

Bij deze categorie staat het toerusten van bewoners centraal. Doel hiervan is dat volwaardige participatie aan de samenleving mogelijk wordt (inburgering, tegengaan schooluitval, scholings- en werkervaringstrajecten) of het wegnemen van belemmeringen die deze participatie in de weg staan. Dan hebben we het over zaken als opvoed- en opgroeihulp, versterken mantelzorg en, armoedebeleid tot aan het tegengaan van huiselijk geweld en aanpakken discriminatie en versterken integratie. De instellingen die werken aan deze thema's zijn veelal bovenwijks georganiseerd, maar hebben wel de opdracht met hun diensten de wijkbewoners te bereiken. Afhankelijk van hun specifieke taak leggen ook zij de verbinding met groepen en instellingen in de wijk. Daarbij speelt ICT in toenemende mate een belangrijke rol. Niet in de laatste plaats omdat de ambities van de overheid worden verhoogd. Meer en meer wordt die uitgedrukt in termen van 100% bereik of een sluitende aanpak. De uitdaging begint dan met de verbetering van de registratie binnen de afzonderlijke instellingen en gemeenten, de ontwikkeling van cliëntvolgsystemen en koppelingen tussen bestanden. Ook het opstellen van profielen van buurten en cliëntengroepen wordt recent meer ingezet in het kader van 'achter de voordeur' trajecten.

2.2.2 Versterking van het functioneren van instellingen in de wijk

De wijk is van en voor bewoners, maar is tegelijkertijd ook het werkterrein van professionals. Dat geldt nadrukkelijk voor professionals die werkzaam zijn in voorzieningen die op wijkniveau

opereren. Het gaat dan om voorzieningen als consultatiebureaus, peuterspeelzalen, onderwijsvoorzieningen, sport en spelvoorzieningen maar ook om buurthuizen, ontmoetingsruimten, gezondheidszorgcentra en woonzorgvoorzieningen. In een aantal van deze voorzieningen is de laatste jaren een start gemaakt met het integreren van ICT in de dienstverlening aan de eigen cliënten.

Tevens zien we tendens tot meer integrale dienstverlening zoals deze vorm krijgt in centra jeugd en gezin, brede scholen, woonzorgvoorzieningen of bij woningcorporaties die hun taak breder opvatten dan alleen beheer van huizen. Simpel gezegd zien we hier dat instellingen hun organisatie aanpassen aan de problematiek in de wijken en bij de eigen doelgroepen. Omdat die problematiek in de regel op meerdere levensgebieden betrekking heeft, moeten instellingen wel gaan samenwerken. Die samenwerking wordt door de overheid gestimuleerd (brede school), maar soms ook opgelegd (centrum jeugd en gezin). Het eigen initiatief van maatschappelijke partijen blijft echter een belangrijke rol vervullen (gezondheidscentra, woonzorgcentra). Ondersteunen van samenwerking en faciliteren van geïntegreerde dienstverlening zijn hier de thema's waar ICT bij wordt ingezet. Tegelijkertijd verandert ook de positie van de instelling in de wijk. Door de clustering van diensten (fysiek) wordt de verbrede instelling als het ware een ontmoetingsplaats voor de wijk en biedt daarmee ook een basis van het aangaan van samenwerking met bewoners(organisaties).

2.2.3 Werken aan sociale cohesie

Bij het werken aan sociale cohesie is het leggen van verbindingen tussen bewoners onderling de eerste focus. Algemeen is namelijk de aanname dat de leefbaarheid van een buurt in positieve zin wordt beïnvloed naarmate de bewoners meer onderlinge verbindingen hebben en de in de wijk werkzame instellingen steviger verankerd zijn. De methoden waarmee wordt gewerkt aan sociale cohesie zijn divers, er zijn initiatieven te onderscheiden vanuit bewoners, instellingen en maatschappelijke organisaties of combinaties hiervan. Hieronder volgt een korte toelichting.

- Bewoners: Iedere bewoner is lid van tal van 'communities'. Deze communities worden telkens gevormd rond een gemeenschappelijk thema. Dat thema kan buurt- of wijkgebonden zijn, maar evenzo de grenzen van de wijk overstijgen. Soms ontstaan ad hoc allianties als het gaat om verbetering van de leefomgeving, in het reageren op gebeurtenissen, bij het verlenen van burenhulp enz.
- Instellingen: Van oudsher is het werken aan sociale cohesie een taak van het sociaal-cultureel werk en het opbouwwerk. Maar de laatste jaren beginnen ook instellingen zoals de brede school, woningcorporaties en de woonzorgcentra hierin een functie te vervullen. In de uitvoering zien we dat ze soms optreden als initiatiefnemer, als financier, of als alliantiepartner van bewonersinitiatieven. Het is ook een bijna vanzelfsprekend gevolg van de filosofie die achter deze verbreding zit. De brede school wordt juist breed doordat er een breder aanbod (zowel in tijd als in functies) wordt geboden en krijgt hierdoor een andere meer centrale plaats binnen de buurt. Vergelijkbaar kan dat gelden voor woonzorgcentra en voor de centra jeugd en gezin.

- Maatschappelijke organisaties (stichtingen) en lokale ondernemers; Een meer recente ontwikkeling is dat er nieuwe partijen de wijk benaderen. Ze kenmerken zich doordat ze vernieuwende methodes introduceren waarbij ICT een belangrijke rol speelt (stichting webindewijk en stichting buurtlink). Deze maatschappelijke organisaties bieden een faciliteit die soms gericht is op specifieke doelgroepen (bijvoorbeeld ouderen, mantelzorgers of jeugd) maar evenzo de wijkbewoner als persoon aanspreekt en hem/haar verleid tot deelname en activiteit.

2.2.4 Ondersteunende initiatieven

Veel ICT gerelateerde ontwikkelingen zijn weliswaar dienstbaar aan het werken in de wijken, maar zijn daar niet primair op gericht. Verbetering van dienstverlening door gemeenten door digitalisering van de dienstverlening of de introductie van vormen van e-participatie komen ten goede aan alle inwoners van een gemeente. Vergelijkbaar geldt dat voor ontwikkelingen in de verschillende sectoren waarvan de voorzieningen in de wijk hun activiteiten ontplooiën. De verschillende brancheorganisaties of daarmee vergelijkbare structuren zetten zich in om hun de aangesloten instellingen te faciliteren. Dat leidt tot instrumentontwikkelingen die ook voor het werken in de wijk van belang zijn. Voorbeelden daarvan zijn te vinden op socialekaarten.nl of de nationale wijkscan. Hier staat centraal dat de wijk transparant gemaakt moet worden. Het zicht krijgen op wat er is en wie wat doet is de eerste stap voor zowel de bewoner als de professional. Het helder presenteren en ordenen van de veelheid aan informatie vergemakkelijkt het zoeken en helpt bij het vinden.

Als de hiervoor beschreven indeling wordt toegepast op de opgenomen initiatieven in het projectenboek dan blijkt deze goed bruikbaar te zijn. Wel zien we dat een aantal initiatieven in meer dan één categorie passen. Dat sluit aan bij wat benoemd is als de kern van het werken in wijken, namelijk het leggen van verbindingen en het aangaan van allianties. Elk van initiatieven is echter dominant toe te delen aan een afzonderlijke categorie.

3. De opbrengsten uit de consultatieronde

In dit hoofdstuk worden de opbrengsten uit de consultatieronde weergegeven. In de eerste paragraaf wordt ingegaan op de resultaten van de groepsgesprekken. In paragraaf 3.2 wordt de diversiteit aan initiatieven gecategoriseerd. In de laatste paragraaf worden de categorieën initiatieven gerelateerd aan de begrippen systeemfalen en opschalen.

3.1 Thema's uit de groepsgesprekken

Als onderdeel van de verkenning zijn zes groepsgesprekken gevoerd. De belangrijkste noties ten aanzien van wijkgerichte initiatieven worden in deze paragraaf beschreven.

3.1.1 Initiatieven binnen de lokale context: "Wie is de eigenaar"

- Veel initiatieven komen voort uit de betrokkenheid met de eigen buurt. Dat ze mogelijk ook interessant zijn voor andere buurten staat de initiatiefnemers vaak niet voor ogen. Hun initiatief is gebonden aan de eigen buurt.
- Initiatieven worden ICT-ondersteund, maar vragen vooral om een inzet van mensen in de reële wereld (10% ICT en 90% mensenwerk). De belangrijkste factor voor succes is dan ook het kennen van mensen en het kunnen aanspreken van hen, zodat ze mededragers worden van het initiatief.
- Bij wijkgebonden initiatieven vanuit bewoners hebben geen van de betrokken partijen bij het initiatief een belang bij opschaling.
- Waar initiatieven in samenwerking worden geboren, is de persoonlijke component vaak doorslaggevend. De samenwerkingspartners moeten elkaar kennen, vertrouwen en een vergelijkbare hoeveelheid enthousiasme inbrengen.
- Veel initiatieven passen niet gemakkelijk in de klassieke 'hokjes'. Ze kenmerken zich doordat ze breder zijn, gericht op het leggen van verbindingen. Dat blijkt een barrière te zijn, waar het gaat om het verkrijgen van medewerking van reguliere voorzieningen.
- Succesvolle initiatieven in de wijk zijn vaak door lokale partners en/of bewoners gestart. Zodra initiatieven van bovenaf komen ontstaat het 'not-invented here'-syndroom. Mensen moeten zich eigenaar voelen van het initiatief.

3.1.2 Stimuli voor opschaling: "De rol van de (professionele) organisaties"

- Instellingen (zoals scholen) zijn vaak nog te veel intern gericht. Om succesvol te kunnen starten is de medewerking nodig van een groot aantal partijen. Dat betekent veel investeren in voorbereiding en in het winnen van vertrouwen.
- De meest voor de hand liggende partners blijken in de praktijk niet de meest bereidwillige partners te zijn. Van het sociaal-cultureel werk en het opbouwwerk vraagt het om een nieuwe visie op de eigen rol. Men is nu vooral gefocust op de zwakkeren in de

samenleving en zien vaak de meerwaarde van ICT-toepassingen nog niet. Gemeenten willen graag in controle zijn en vinden dat wat in één wijk gebeurt ook in andere wijken moet kunnen. Initiatiefnemers voelen zich door die houding vaak op voorhand ‘onteigend’.

- Fondsen, corporaties en zorgverzekeraars blijken makkelijker te benaderen te zijn als financier maar kiezen voor (incidentele) projectsubsidies. Er is geen stimulans voor verbreding en opschaling.
- Samenwerking tussen commerciële partijen en not-for-profit instellingen is nog geen gemeengoed. Zeker niet waar het gaat om ICT in het sociale domein van de wijk. De kansen die een dergelijke meer structurele samenwerking aan beide partijen kan bieden zijn nog onvoldoende in beeld.

3.1.3 De overheid is volgend en op afstand “De rol van de overheid”

De technologische ontwikkelingen gaan snel. Het initiatief voor vernieuwing komt van bewoners en van betrokken professionals of ondernemers. Deze partijen worden gedreven door enthousiasme en willen vaart maken. Ze verhouden zich niet of slechts moeizaam met de traagheid van de planning- en controlcycli van de overheid. Dat vraagt om een andere rol van de overheid. Luisteren naar wat behoeften zijn, vertrouwen geven en steun bieden komen dan eerst. De noodzaak om op voorhand de te bereiken resultaten SMART te kunnen weergeven in een programmabegroting is dan een rem.

De lokale overheid heeft moeite om haar rol te vinden en tot een heldere relatie met lokale initiatieven te komen. Er is een groot aantal initiatiefnemers en daarmee een diversiteit aan initiatieven op de lokale markt. Voor de overheid is het vaak moeilijk te bepalen onder welk beleidsterrein initiatieven geplaatst kunnen worden. Daarbij is de levensduur van een initiatief op voorhand niet te bepalen en continuïteit niet gegarandeerd. Het ‘not invented here’-syndroom belemmert het overnemen van bestaande initiatieven. Hierdoor wordt het wiel vaak –soms iets ronder – opnieuw uitgevonden. Wanneer gemeente deze dynamiek willen veranderen door een vaak statische gemeentelijke site te ontwikkelen en deze uit te rollen over de hele gemeente, ontstaat er wrijving met de meer dynamische wijkinitiatieven. Samenwerking tussen lokale overheid en lokale initiatieven vraagt een andere sturing vanuit de overheid.

Een aantal gesprekspartners brengen dit op een de volgende manier onder woorden. Ze stellen dat er een nieuwe werksoort in opkomst is, die onder beheer is van bewoners zelf en die sociale cohesie in de meest brede zin ondersteunt. Met die woorden geven ze aan dat er misschien wel sprake is van concurrentieverhoudingen tussen deze nieuwe initiatieven en de klassieke instellingen (welzijnswerk/gemeenten).

3.1.4 Duidelijke trends

Meer geïntegreerde dienstverlening, e-informatie en e-participatie, verbeteringen in informatie-uitwisseling en koppeling van bestanden zijn samen met meer wijk- en gebiedsgericht werken en versterken van de frontliniewerkers duidelijke trends. Ze krijgen meer en meer vorm in centra jeugd en gezin, brede scholen, gezondheidscentra, woonzorgcentra, loketten voor zorg en welzijn en de daarbij horende portals. De verwijzindex, cliëntvolgsystemen en bestandskoppelingen om de stap naar 100% bereik ook echt te kunnen zetten. Al deze trends zijn of worden straks ICT-ondersteund en de kansen die dat biedt voor verbetering van de dienstverlening zijn reëel.

Hoewel er sprake is van duidelijke trends, krijgen deze vooral op lokaal niveau vorm. De soms expliciete soms impliciete politieke keuze om ontwikkeling van onderop mogelijk te maken ligt daar deels aan ten grondslag. Een tweede – niet minder belangrijk aspect – is de relatief grote autonomie van de partijen betrokken bij deze ontwikkelingen. Ze laten zich niet sturen, ze moeten verleid worden.

Buiten het krachtenveld dat beïnvloedbaar is door politieke en maatschappelijke sectoren is er een snel voortschrijdende technologische ontwikkeling. In hoeverre leveren bijvoorbeeld communities op hyves straks een bijdrage aan de sociale cohesie binnen de buurt. Worden ze er onderdeel van of sluiten ze zich er juist van af.

3.2 Projecten op gebied van sterke wijken

Tijdens de consultatieronde is een grote diversiteit aan projecten/initiatieven naar voren gekomen. In het projectenboek dat als bijlage bij dit rapport hoort staat een weergave van deze variëteit aan initiatieven.

Een van de eerste vraagstukken is dat van de ordening. Als de variëteit aan initiatieven groot is en het gemeenschappelijke vooral is, dat ze sterk bepaald worden door de lokale context dan is een het ontwerpen van een ordeningskader van belang. Uiteindelijk is er voor gekozen om de initiatieven vanuit twee verschillende kaders te benaderen. Het eerst kader is inhoudelijk en komt overeen met wat in hoofdstuk 2 al genoemd is. Een tweede ordeningskader maakt onderscheid naar het schaalniveau van het initiatief (wijk of bovenlokaal) en naar kernactoren (bewoners, de eigen sector of een samenwerkingsverband). Dit tweede kader is met name hulpmiddel bij het benoemen van mogelijk opschalingspotentie en systeemfalen. Verderop in dit hoofdstuk gaan we daar op in.

De gehanteerde inhoudelijk ordening onderscheid de volgende categorieën:

1. Het versterken/verbreden van de instellingen en hun verankering in de wijk
2. Het versterken van bewoners
3. Het versterken van de sociale cohesie
4. Faciliterende/ondersteunende initiatieven

De categorieën 1 en 3 zijn zichtbaar in de wijk. Het gaat om concrete veranderingen, of verbeteringen en om nieuwe activiteiten. De zoektocht naar voorbeelden is dan ook primair gericht geweest op de wijken zelf en de instellingen die actief zijn in de wijk. Daarnaast is de zoektocht ook gericht op kennisinstituten. Vanuit hun rol verzamelen zij immers informatie over vernieuwende initiatieven.

Activiteiten gericht op de versterking van bewoners hoeven niet ook op wijkniveau georganiseerd te zijn. Hier staat het werken van instellingen centraal en de maatschappelijke vraagstukken waar ze zich aan verbinden zoals integratie, werk, inburgering, armoedebeleid, veiligheid, huiselijk geweld etc. De aanpakken op deze thema's worden vooral bovenwijks vormgegeven, maar krijgen in toenemende mate ook een plaats in wijkgerichte benaderingen. Het vormgeven aan wijkgerichte benadering vraagt om een andere werkwijze. Veel gemeenten zijn bezig om deze slag te maken en maken ruimte binnen de eigen organisatie voor meer gebiedsgericht werken. In toenemende mate worden uitvoerende instellingen hierbij ook gefaciliteerd vanuit landelijke kaders (kennisinstituten, brancheorganisaties enz). Het gaat dan om thema's als: verbetering informatiepositie, horizontalisering van de organisatie, meer handelingsruimte voor de uitvoerende professionals, etc. Voor de vierde categorie is geen aparte zoektocht gehouden, de voorbeelden kwamen 'als vanzelf' naar voren gedurende de zoektocht.

De inhoudelijke ordening zoals hiervoor weergegeven is echter onvoldoende om direct de stap te zetten naar de beoordeling of er mogelijk sprake is van vormen van systeemfalen. Binnen elke categorie is daarvoor de diversiteit aan initiatieven nog te groot. Dat maakt het nodig om parallel aan de inhoudelijke ordening een tweede ordening aan te brengen. In deze ordening wordt een onderscheid aangebracht naar initiatiefnemer (is deze wijkgebonden of gaat het om initiatiefnemer die actief is op een hoger schaalniveau) en naar de 'primaire doelgroep' van het initiatief; richt het initiatief zich primair op bewoners, staat de eigen instelling/sector centraal of is het initiatief gericht op het bredere werkkterrein van een samenwerkingsverband? Vanzelfsprekend is daarbij het oog gericht geweest op initiatieven die ICT-ondersteund zijn.

	Primaire doelgroep De bewoner	Primaire doelgroep De instelling/sector	Primaire doelgroep 'het samenwerkings- Verband'
Lokaal wijkinitiatief	Initiatieven van bewoners zelf met als doel informatievoorziening, contact of verbeteren leefbaarheid I	Initiatieven van lokale instellingen zoals scholen of buurthuizen gericht op de wijk II	Initiatieven van de lokale instellingen zoals de brede school, het woonzorgcentrum, het centrum voor jeugd & gezin, etc. waarmee netwerken en gezamenlijke activiteiten worden ondersteund III
Bovenwijks initiatief	Initiatieven van stichtingen, ondernemers, instellingen etc. die lokaal geïmplementeerd worden met als doel sociale cohesie in de brede zin te versterken, of vitaliteit van wijken te behouden IV	Initiatieven van instellingen met als doel het verbeteren van werkprocessen zoals een sluitende aanpak. Ook kan het hierbij gaan om initiatieven voor een meer geïntegreerde dienstverlening aan individuele bewoners V	Initiatieven van bovenlokaal opererende stichtingen, ondernemers, instellingen etc. met als doel samenwerking op lokaal niveau te ondersteunen (burenhulp, mantelzorg, etc.) VI

Per categorie geven we hieronder enkele voorbeelden. Voor een meer uitgebreide beschrijving verwijzen we naar het projectenboek.

Categorie I

- Lombox.nl: gericht op betrekken van bewoners bij de wijk
- Mensenmakenooginal: gericht op ontmoetingen in de wijk
- Groenmoetjedoem: bewoners vragen aandacht voor het groen in de wijk

Categorie II

- Dit blijkt slechts theoretisch een categorie te zijn. Voorbeelden zijn niet gevonden.

Categorie III

- Moerwijk online: site van woonzorgzone moerwijk en de wijkorganisatie Moerwijk die informatie biedt over dienstverleners die actief zijn in Moerwijk
- Flatnet: FLATnet is tot stand gekomen in opdracht van en in samenwerking met drie Haagse woningcorporaties. De corporaties willen oudere bewoners een platform bieden om binnen hun woonomgeving op eenvoudige wijze met elkaar in contact te komen.
- Watgajedoem: Activiteitenagenda voor kinderen in samenwerking tussen welzijn en brede school.

Categorie IV

- Telebrink: virtuele varianten voor dienstverlening om het platteland vitaal te houden
- Buurtlink: buurtbewoners kunnen foto's en berichten plaatsen op basis van hun postcode zien wat er zich in de wijk afspeelt.
- Webindewijk: internetgereedschap om wijkinitiatieven te ondersteunen
- Buurten op Hyves: vele straten, buurten en wijken hebben op hyves een eigen plek

Categorie V

- Sociale kaarten.nl: complete aanbod voor zorg, welzijn en wonen voor de burger op een digitale plek
- Jongeren in beeld: verwijzindex voor overlast van jongeren in Drenthe
- Wijkscan: tool om behoefte en aanbod aan 1^e lijnszorg te bepalen per wijk
- Burgernet: tool vanuit de politie om bewoners te betrekken bij zoekacties
- Beweegmaatje: site van NIGZ waar mensen zich kunnen aanmelden die een beweegmaatje zoeken.

Virtueel Helmond: nieuwbouwplannen voor de wijk worden getoond middels virtual reality

- Oud Krispijn: site waar bewoners kunnen meepraten en beslissen over inrichting van de wijk
- Wijkweb Delft: eigen website voor de wijk waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten

Categorie VI

- Tante kwebbel: slim telefoonsysteem waarmee burenhulp wordt gecoördineerd
- ShareCare: planningstools voor mantelzorgers en buurten
- Burenhulpcentrale: een slimme telefooncentrale voor burenhulp met een ondersteunend netwerk van burgers, bewoners, gemeente, woningcorporaties en zorg- en welzijnsinstellingen
- Mijnvierkantemeter: tool om samenwerking binnen brede scholen/dagarrangementen te regelen.

3.3 Over systeemfalen en opschalen van wijkgerichte initiatieven

In het programma M&ICT worden verschillende vormen van systeemfalen onderscheiden.

Onderdeel van de verkenning is de vraag of er binnen het thema Sterke Wijken en ICT hiervan sprake is. De verschillende aanwezige vormen van systeemfalen op basis van de geïdentificeerde projecten en op basis van expertgesprekken worden hierna kort beschreven.

Gebrek aan transparantie; Op tal van plaatsen zien we – onafhankelijk van elkaar – vergelijkbare initiatieven tot ontwikkeling komen. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn dat wijken geen eigen 'sector' zijn waardoor ondersteunende structuren die bij kunnen dragen aan kennisoverdracht ontbreken. Een andere mogelijkheid is dat veel initiatieven worden gekenmerkt door het maatwerkarakter. De notie dat wat zij doen, mogelijk interessant is voor anderen, ontbreekt.

Onvoldoende zicht op samenwerkingsvormen is een andere vorm van systeemfalen die aan de orde is bij het werken in de wijken. Wijkgericht werken is werken aan de basis, in de frontlinie. De afzonderlijke instellingen zijn verankerd in de eigen sector, waarbij er tussen de verschillende sectoren grote verschillen zijn in daadkracht en handelingsruimte. Het onderwijs is immers anders georganiseerd dan de zorg, de corporatie of de politie. Waar instellingen nog een verankering hebben in de eigen sector, geldt dat minder of niet voor bewoners. Hun organisaties zijn in de regel lokaal. De samenwerkingsvormen zoals deze vorm krijgen in de wijken zijn daarmee telkens uniek (zeker vanuit het perspectief van de lokale partners). Hoewel er binnen het wijkgericht werken en de transitie die dat vraagt van instellingen, sprake is van duidelijke trends is de uitwisseling tussen vergelijkbare samenwerkingsvormen nog beperkt. Het ontbreekt aan een stevige steunstructuur hiervoor. Behalve onvoldoende zicht op samenwerkingsvormen is het ontbreken ervan beslist ook een factor. Voor commerciële partners die in sommige gevallen betrokken zijn bij lokale samenwerkingsverbanden is het vaak te arbeidsintensief om per wijk lokale partners te vinden, waardoor het niet loont om hun systeem breeduit te verspreiden. Dit heeft ook te maken met onvoldoende vraagmacht. Elke wijk vergt een lokale aanpak en levert daardoor moeilijk een rendabele businesscase op.

Het ontbreken van bestuurlijke regie speelt ook een rol. Met de komst van het programmaministerie Wonen, Wijken en Integratie is er een partij die zich bezig houdt met werken in de wijk. Maar tussen de wijk en het ministerie heeft ook de gemeente nog een rol. Gemeenten zelf zijn bezig zich beter te presenteren op het World Wide Web, ze werken aan e-dienstverlening en ontwikkelen een digitale versie van het loket zorg en welzijn (in het kader van de WMO). Deze ontwikkelingen worden nog onvoldoende in samenhang gebracht met initiatieven vanuit de wijken, waardoor er eerder sprake is van concurrentie dan van samenwerking. Daarnaast speelt een rol dat gemeenten de potentie van de vele initiatieven in hun wijken – de goede voorbeelden uitgezonderd – in de regel nog te weinig zien.

Ook de bekostiging speelt een rol in het systeemfalen. Elk lokaal initiatief – ook al is sprake van beproefde concepten – wordt benaderd als een project en een geïsoleerd initiatief. Fondsen, corporaties en zorgverzekeraars zijn belangrijker financiers dan gemeenten, provincies en de reguliere begrotingen van de betrokken instellingen. Daarmee is de continuïteit van de lopende initiatieven zelf al een probleem. Opschaling als perspectief is daardoor minder aan de orde. Ook geldt dat het effect van de investering in termen van concrete resultaten niet direct zichtbaar is.

Het gaat om nieuwe initiatieven en om andere manieren van werken. Die ontwikkeling wordt vooral gestuurd door de instellingen zelf en door gedreven professionals binnen die instelling. Datzelfde geldt ook voor de bewonerskant. Het zijn de voorlopers die de kansen zien en pas in de uitvoeringsfase in staat zijn om een bredere groep te overtuigen van hun gelijk. Er is zelden een vraag naar iets dat je niet mist, omdat je niet weet dat het bestaat. In die omstandigheden is van vraagarticulatie dan ook weinig of geen sprake.

Een andere vorm van systeemfalen is het ontbreken van noodzakelijk randvoorwaarden, zoals het mogelijk zijn van integreren en koppelen van systemen. Bij veel initiatieven is dit (nog) geen issue. Grotendeels omdat het veelal losstaande structuren zijn binnen de wijk of in omvang en complexiteit beperkte applicaties. Deze vorm van systeemfalen kan wel een rol gaan spelen als daadwerkelijk opschalen aan de orde is.

Op deze manier bijeen gebracht blijkt dat bij ICT-gerelateerde initiatieven binnen sterke wijken systeemfalen inderdaad aan de orde te zijn. Bij de in kaart gebrachte initiatieven zijn de meest voorkomende vormen daarvan het gebrek aan transparantie, het ontbreken van bestuurlijke regie en het aspect bekostiging.

Bij het benoemen van systeemfalen bij kleinschalige projecten past echter een belangrijke kanttekening. De notie systeemfalen gaat uit van een model waarbij bewezen werkzame toepassingen als logisch vervolg gaan opschalen en zo een bredere verspreiding kennen. Dat is efficiënt, rationeel en voor de handliggend. Waar dat niet gebeurt is mogelijk sprake van systeemfalen. En er zijn inderdaad een aantal initiatieven aangetroffen die de ambitie hebben om op te schalen en daarbij tegen barrières aanlopen. Maar een belangrijk deel van de initiatieven stelt de eigen uitvoeringspraktijk centraal. Ze zien de kracht niet in de opschaling van de idee, maar zoeken die juist in de intensivering van de uitvoering op de eigen locatie. Vanuit dat perspectief gezien, krijgt systeemfalen voor deze initiatieven een andere betekenis. Hun manier van werken vraagt om handelingsruimte in de eigen buurt, om interactie met de eigen omgeving en om het aangaan van lokaal specifieke allianties. Waar dat onvoldoende tot stand komt (door gebrek aan medewerking en/of middelen) kan naar hun mening ook van systeemfalen gesproken worden. .

4. Conclusies

De consultatieronde zoals uitgevoerd door Capgemini heeft een dubbele doelstelling. Enerzijds is deze gericht op het in kaart brengen van de initiatieven zodat op basis daarvan een besluit genomen kan worden of het thema Sterke Wijken voldoende kansrijk is voor het opstarten van een prijsvraag. Anderzijds is de consultatieronde erop gericht om al voldoende bekendheid te geven aan een komende prijsvraag.

In paragraaf 4.1 staat de vraag naar de stevigheid en kansrijkheid van het thema centraal. In paragraaf 4.2. wordt diezelfde vraag vanuit een andere invalshoek benaderd. Daar staat de vraag centraal hoe de ICT-gerelateerde activiteiten zoals die nu in de wijken tot ontwikkeling komen het best ondersteund en versterkt kunnen worden.

4.1 Is het thema 'Sterke Wijken' prijsvraagwaardig?

Wil een thema prijsvraagwaardig zijn dan dient aan een aantal criteria te zijn voldaan:

- Er moet sprake zijn van voldoende activiteit op het thema ten tijde van de prijsvraag
- Er moet sprake zijn van (meerdere) vormen van systeemfalen
- Het thema moet voldoende afgebakend kunnen worden
- Er moet sprake zijn van voldoende opschalingsbasis
- Er moet sprake zijn van voldoende opschalingsperspectief

De vraag of er sprake is van voldoende activiteit kan volmondig met ja worden beantwoord. Het projectenboek dat als bijlage bij deze rapportage is gevoegd, geeft daarvan een eerste illustratie. Het projectenboek is echter slechts een beperkte selectie waarbij vooral geprobeerd is de variëteit in beeld te brengen. Het aantal activiteiten dat verspreid over Nederland plaatsvindt is echter een veelvoud hiervan. Het aantal is groeiend evenals de kwaliteit van de initiatieven.

Ook systeemfalen is aan de orde. Dat geldt het sterkst voor het gebrek aan transparantie, het ontbreken van bestuurlijke regie en voor het aspect bekostiging. Per initiatief kan het zwaartepunt echter anders liggen.

De naamgeving 'Sterke Wijken' is in zichzelf al een eerste afbakening. Op basis van de uitgevoerde verkenning is deze echter meer precies in te vullen. Een eerste aspect is dat sterke wijken zich niet moet beperken tot de krachtwijken, maar dat alle wijk of buurtgerichte initiatieven waar ook in Nederland tot de prijsvraag toegelaten moeten kunnen worden. Naast deze geografische afbakening is ook een inhoudelijke afbakening mogelijk. Het moet gaan om ICT-ondersteunde activiteiten die vorm krijgen op wijkniveau dan wel op wijkniveau effect hebben doordat ze zoals in hoofdstuk 2 uitgebreid is omschreven:

- Bijdragen aan het versterken van bewoners
- Bijdragen aan de versterking/verbreding van instellingen
- Bijdragen aan het versterken van de sociale cohesie binnen wijken

- Dan wel aantoonbaar dit faciliteren en ondersteunen

De verschillende activiteiten zijn in voldoende mate te omschrijven dan wel aan de hand van voorbeelden te verduidelijken.

Ook aan het criterium dat er sprake moet zijn van een voldoende opschalingsbasis wordt voldaan. In het eigen (veelal kleine) werkgebied hebben veel initiatieven zich in voldoende mate bewezen. Het groeiend aantal initiatieven maakt duidelijk dat er vertrouwen is in de werkzaamheid ervan. Doordat veel initiatieven worden gekenmerkt door een hoge inzet van bewoners en professionals waarbij de ICT-toepassing bindend en ondersteunend is, is de mate waarin het succes is toe te schrijven aan de toepassing moeilijk hard te maken.

Samenhangend met opschalingsbasis is het criterium opschalingperspectief. Ook aan dit criterium voldoen de initiatieven. Het gaat veelal om trendsetters en voorlopers. De context in andere wijken is grotendeels vergelijkbaar en datzelfde geldt voor de ontwikkelingen zoals deze zich voordoen bij de meest relevante sectoren.

Behalve de vraag of het thema aan de criteria voldoet is echter nog een ander aspect van belang. En dat aspect heeft betrekking op de vraag of voldoende partijen zich uitgedaagd voelen door een te starten prijsvraag en daarop gaan inschrijven. Wat dit aspect is een waarschuwing op zijn plaats.

Het overgrote deel van de initiatieven zijn lokaal en dan nog met name wijkgebonden. Ze worden gedragen door bewoners en door lokale allianties van instellingen. Zowel vanuit hun ontstaan als vanwege de specifieke lokale context zullen ze niet of slechts zeer ten dele kunnen voldoen aan de eis tot 50 procent medefinanciering. Daarnaast geldt dat een belangrijk deel van de initiatieven niet de ambitie heeft om op te schalen. Ze zullen daartoe verleid moeten worden, maar ook geldt dat opschaling realistisch moet worden ingevuld. Een uitbreiding naar naastgelegen wijken is eerder haalbaar dan de start van een vergelijkbaar initiatief elders in het land.

4.2 Welke ondersteuning wordt gewenst?

De initiatieven functioneren elk voor zich in een beperkte omgeving. Ze zijn veelal wijkgebonden en om die reden kleinschalig van opzet. Ze steunen op een beperkt aantal gedreven bewoners en/of professionals en hebben het voorrecht in een setting te zitten waarin bij toeval – en door hun eigen inzet – sprake was de juiste condities om met het initiatief van start te kunnen gaan. Hun wereld is klein en verbreding is niet direct aan de orde. De bovenlokale en deels landelijke initiatieven hebben een vergelijkbaar - maar precies omgekeerd – probleem. Zij zijn juist op zoek naar lokale contexten waar de condities optimaal zijn om op aan te sluiten. Maar daarvoor moeten zij juist lokaal al bekend zijn en bekenden hebben. Zowel de lokale als de bovenlokale initiatieven moeten functioneren in een omgeving waar de meest voor de hand liggende partners niet staan te

juichen. Het lokale welzijnswerk, het onderwijs en de gemeenten reageren wantrouwend of afhoudend. ‘Het is nieuw, het is vreemd, het is onbekend en het resultaat is niet precies vast te stellen maar er moet wel eerst worden geïnvesteerd’.

Er is weliswaar sprake van een lichte klimaatsverbetering, doordat zorgverzekeraars, corporaties en fondsen de rol van investeerder overnemen, maar dat is nog onvoldoende. De initiatieven zouden baat hebben bij een goed georkestreerde campagne, gericht op het winnen van steun bij de die partners die nu nog afwachtend zijn. Movisie of het Oranjefonds kunnen een rol spelen bij het bij elkaar brengen van lokale initiatiefnemers waarbij ze zich kunnen presenteren en ervaringen uit kunnen wisselen bijvoorbeeld tijdens een jaarlijkse beurs. Ook een makelaarsfunctie/kwartiermakersfunctie waarbij actief wordt gezocht naar lokale partners voor bewezen overdraagbare bestaande concepten is een optie die wellicht meegenomen kan worden in de prijsvraag of bijvoorbeeld bij Movisie kan worden belegd. Een digitaal platform waar deze tools zich kunnen presenteren is ook een mogelijkheid. Maar dan hangt veel af van de marketing van het platform. Samenhangend met diezelfde campagne is het zaak om beter voor het voetlicht te brengen dat het gaat om succesvolle initiatieven, die daadwerkelijk erin slagen om een nieuw elan te weeg te brengen.

In de verkenning is een onderscheid gemaakt naar categorieën initiatieven. Voor een van die categorieën ‘de bovenlokale initiatieven die gericht zijn op de instelling’ geldt wat hiervoor geschetst is nog het minst. Zij kunnen immers terugvallen op de ondersteuningsstructuur en de samenwerkingsverbanden zoals die binnen elke sector wel bestaan. Het is ook deze categorie die het best is toegerust voor deelname aan een prijsvraag volgens het gangbare model vanuit het programma M&ICT.

Behalve een gebrek aan ondersteuning bij het verkrijgen van een grote bekendheid en een betere reputatie, is er ook een gebrek aan financiële middelen. Daardoor worden belangrijke kansen gemist. De potentie van veel initiatieven wordt daardoor onvoldoende benut. Waar de initiatieven niet warm lopen voor opschaling, lopen ze wel nagenoeg allemaal warm voor verdieping.

Maar misschien wel het belangrijkste dat ze nodig hebben is respect voor het eigen karakter. Een lokaal samenwerkingsverband is 10 procent ICT en 90 procent mensenwerk. Die menselijke component is niet op te schalen of over te plaatsen. Opschaling is dan ook in belangrijke mate het overdragen van ideeën en het beschikbaar stellen van op locaties ontwikkelde applicaties.

Het mag lijken alsof wat in deze paragraaf beschreven is, in strijd is met de conclusie uit de vorige paragraaf dat er voldoende basis is voor een prijsvraag. Dat is echter niet het geval. Wat wel aan de orde is, is dat een belangrijk deel van de bestaande initiatieven geen baat hebben bij de prijsvraag. Dat gegeven maakt hen echter niet minder belangrijk. Er blijven echter voldoende initiatieven over, die daar wel baat bij hebben.

5. Adviezen voor het bestek

In dit hoofdstuk worden de conclusies en aanbevelingen omgezet in een advies ten aanzien van het op te stellen bestek voor een prijsvraag M&ICT en sterke wijken.

Advies 1: Hanteer het begrip ‘sterke wijken’ ruim en maak dit ook duidelijk. Het gaat om versterking van de ‘wijk/buurt’ uiteenlopend van krachtwijk tot plattelandsgebied.

Advies 2: Projecten moeten direct of indirect bijdragen aan de versterking van de wijken en dat ook in de aanvraag nadrukkelijk onderbouwen.

Advies 3: Breng binnen de algemene omschrijving ‘bijdragen aan de versterking van wijken’ een onderverdeling aan, zodat potentiële deelnemers een houvast hebben:

- Versterkend op het functioneren van instellingen in relatie tot de (bewoners in de) wijk. Voorbeelden zijn geïntegreerde dienstverlening, (lichte) vormen van keten samenwerking, transparantie, toenemende efficiëntie en effectiviteit.
- Versterkend op het participeren van bewoners (in termen van meedoen, inlopen achterstanden, wegnemen belemmeringen)
- Versterkend op de sociale cohesie (projecten gericht op het versterken van de binding tussen bewoners, tussen bewoners en instellingen) in de lokale gemeenschap.
- Ondersteunende projecten zoals sociale kaarten, sluitende aanpakken, intersectorale cliëntvolgsystemen, e-participatie
- Een combinatie van bovenstaande

Advies 4: Hanteer een realistische ambitie ten aanzien van opschaling. Dat betekent voor deze prijsvraag dat een opschaling van 1 naar 3 wijken in sommige gevallen de maximale ambitie kan zijn. De initiatieven in categorie V kunnen eventueel een hogere ambitie waarmaken.

Advies 5: Maak duidelijk dat met name projecten met een kleiner projectbudget welkom zijn. Sluit met opschaling aan bij het schaalniveau van de huidige initiatieven. Richt het bestek zodanig in, dat duidelijk wordt dat er voor veel indieners kansen zijn. Dus eerder veel prijzen van ca. €100.000, in plaats van enkele prijzen van 1,2 miljoen.

Advies 6: Stel wijkgericht werken gelijk aan sectoroverstijgend, zodat niet onnodig extra drempels worden ingevoerd. Dus: niet de eis van twee sectoren of meer verplicht betrokken bij het indienen van een voorstel.

Advies 7: Er gebeurt veel en veel van wat gebeurt is goed. De bekendheid daarvan buiten de eigen wijk is echter beperkt. Leren van elkaar gebeurt daardoor te weinig. Daag partijen uit om apart voorstellen te doen over hoe kennisdeling beter te organiseren, de vele lokale initiatieven beter te

ondersteunen en succesvolle aanpakken over te nemen. Maak hier eventueel een apart perceel van.

Advies 8: Richt je op de instellingen/organisaties die actief zijn in de wijk. Beperk hierbij niet de ‘soort instellingen’ of samenwerkingsverbanden die een prijsvraag mogen indienen. Als afbakening voor het thema Sterke wijken kunnen de inhoudelijke categorieën zoals beschreven in hoofdstuk 2 worden gebruikt. Waarbij de relatie/betrokkenheid met de wijk als eis voor de projectvoorstellen wordt gesteld. Een uitgebreide promotie van de prijsvraag zal – gelet op de vele kleinschalige initiatieven – nodig blijven. Schakel daarbij zoveel mogelijk derden (koepelorganisaties, brancheverenigingen e.d.) in als intermediair. Neem ruim de tijd voor het bekendmaken van de prijsvraag en steek daar energie in.

Advies 9: Combineer het uitschrijven van een prijsvraag in het kader van M&ICT zo mogelijk met een DOP-regeling. Waardoor er een extra stimulans ontstaat op het indienen van voorstellen.

Bijlage I: Deelnemers groepsgesprekken

- Bas van Beek Buurtlink.nl
- Martijn Kriens Telematica instituut
- Rein J.J. Sohilaït Forum
- Saskia Vermeulen Share Care
- Jolanda Marani Axxion
- Bert Mulder Lector bij de Haagsche hogeschool
- Loes Hulschebosch Bestuursadviseur Stichting Woonservicewijken Escamp
- David de Nood EPN
- Simon van Arkel De Bakkerij
- Maarten Smakman De Bakkerij
- Kees Boersma VU
- Hans van Luijk Stamm
- Inge Visser Oberon
- Geeske Steeneken Codename future
- Adela Al Mahdaoui Codename Future
- Annemiek Wortman Raad voor werk & Inkomen
- Vincent Kokke Meander
- Else Rose Kuijper Webindewijk
- Rolinda Ferwerda Gemeente Groningen
- Wim van Beek Buurtbuzz
- Beppie Spruit NIGZ
- Mellouki Cadat Movisie
- Frans Esser Woningnet

Bijlage II Overzicht van benaderde instellingen

(mail en telefoon. Met 1/3/ van de hieronder genoemde instellingen is ook een telefonisch contact geweest)

Welzijnsinstellingen

Welkom (Venlo)
Combiwel (Amsterdam)
Wellcom (stadskanaal)
Raster (deventer)
Herman Steerenborg (almere)

Gemeenten

(zowel GSB ambtenaar als projectleider)

Gemeente Alkmaar
Gemeente Zaanstad
Gemeente Venlo
Gemeente Tilburg
Gemeente Sittard-Geleen
Gemeente Schiedam
Gemeente Nijmegen
Gemeente Maastricht
Gemeente Lelystad
Gemeente Leiden
Gemeente Leeuwarden
Gemeente 's Hertogenbosch
Gemeente Hengelo
Gemeente Helmond
Gemeente Heerlen
Gemeente Haarlem
Gemeente Groningen
Gemeente Enschede
Gemeente Emmen
Gemeente Emmen
Gemeente Eindhoven
Gemeente Zwolle
Gemeente Dordrecht
Gemeente Deventer
Gemeente Breda
Gemeente Arnhem
Gemeente Amersfoort
Gemeente Almelo
Gemeente Amsterdam

Gemeente Utrecht
Gemeente Rotterdam
Gemeente Den Haag

Initiatieven

Web in de wijk
wijkweb.nl
buurtlink.nl
stichting Buurtlink
buurtbuzz.nl
wijkwebsites.nl
sharecare
burenhulpcentrale
Moerwijk online
Lombox
Buurtbuzz

Woningstichtingen

Stichting Kennemer Wonen
Van Alckmaer
Stichting Woonwaard Noord-Kennemerland
Woningstichting SVA
de Alliantie Eemvallei,
vestiging Amersfoort
Woonzorg Nederland
Amsterdam
Alliantie Amsterdam
Algemene Woningbouw
Vereniging (AWV)
Het Oosten Woningcorporatie
Woonstichting De Key
Stichting Eigen Haard
Ymere
Kristal NV
Woonmaatschappij
Vereniging Far West
Woningstichting Rochdale,
hoofdvestinging

Volkshuisvesting Arnhem
Vivare, hoofdvestinging
Stichting Portaal
Rentree
VOF Krispijn Wonen
Woningstichting Progrez
WOONinc.
WOONBEDRIJF SWS.Hhvl
Stichting Trudo Eindhoven

Kennisinstututen

VU
Movisie
NICIS
TNO
Erasmus Universiteit
Domotica Platform Nederland
NIGZ
NJI
SEV Realisatie
SEV
Nederlands instituut voor
ruimtelijke ordening en volks-
huisvesting
KEI
Nederlands Instituut voor
Sport en Bewegen
Forum
Raad voor Werk en Inkomen
CVV
Telematica instituut
Informatie Werkplaats
Nederland Kennisland /
Digitale Pioniers regeling,
Electronisch Platform
Nederland
Instituut voor Publiek en
Politiek
Burgerlijke Raad voor het
Regeringsbeleid

Verwey Jonker instituut
UvA
fontis
DIOS
Miramedia

Steunfuncties -adviesbureaus

Alleato
PJ PARTNERS
JSO
PRIMO nh: Kenniscentrum
van de sociale praktijk
Scoop
Servicecentrum
VrijwilligersWerk Overijssel
Spectrum
STAMM CMO Drenthe
Stade Advies BV
Axion
CMO Groningen
Partoer
Huis voor de Zorg
Stichting Meander
Stichting Zet Brabant
K2
St. meander
St. Palladium
Osmose
DSP-groep
Variya
ACB Kenniscentrum voor
emancipatie en participatie
Bureau Profor
Pallet
Dialogic innovatie & interactie
RadarAdvies
SOAB

